

Utstillingsomtale

22. juli-senteret

Anmeldt av Marte Røbergshagen

Utstillingen i 22. juli-senteret ligger tilbake-trukket til i ruinen av Høyblokkas kantine-område. Et nøytralt banner med svart skrift på hvit bakgrunn forteller hvor inngangen er når man krysser plassen mellom Høyesterettsbygningen og Y-blokka. Siden målet med terroren var at Høyblokka skulle rase, er det sterkt symbolsk at det er her utstillingen er. Selv om bygningen bærer preg av å være en ruin med flassende murpuss og synlig armeringsjern, fungerer lokalet godt. Utstillingen er enkel og har få gjenstander, men oppleves aldri som tom, fordi selve bygget har så mange spor av terrorhendelsen i seg. De rå flatene forteller om kraften i bomben, men også om styrken i bygget og i de menneskene som ble stående igjen. Utstillingen består av fem rom med forskjellig tema og utstillingsgrep. Etter å ha passert sikkerhetsslusene møtes besøkende av to ansatte som hilser velkommen, deretter starter utstillingen logisk til venstre og går i sirkel tilbake til utgangspunktet.

Ifølge senterets brosjyre møter man først minnerommet, som er dekorert av en bilde-remse med de drepte ofrene. Noen av billedflatene er hvite, kanskje har ikke utstillingsgruppa fått tak i pårørende, eller de har ikke gitt samtykke. Dermed er et fåtall av ofrene representert uten navn og bilde. Dette kan vitne om at utstillingen ble laget under tidspress. Samtidig understreker de hvite flatene tomrommet etter offeret og de dype sårene det må være hos de mange etterlatte som sitter igjen med frustrasjon og maktesløshet. For å unngå noen form for

rangering, er portrettene av ofrene ordnet alfabetisk. Det framstår som ryddig og verdig. Minnerommet sier imidlertid ikke noe om alle som reiste videre med sår som ikke var dødelige, men som stakk dypt. Hvis det er noe jeg savner, så er det at de blir gitt plass i utstillingen.

Prolog er navnet på neste rom, der vises overvåkningsvideoen fra regjeringskvartalet hvor gjerningsmannen, Anders Behring Breivik, plasserer kassebilen med sprengstoff inn i et bybilde hvor alt etter sigende er normalt. Bomben detonerer og videoen går i svart. Videoen projiseres på den ene veggen og rommet forøvrig er tomt. At rommet er helt strippet, samtidig som bomben fratok rommet sin opprinnelige funksjon, er med på å understreke den effekten bomben hadde.

Neste rom er det største, og her vises de mye omtalte restene av bombebilen, en tidslinje over timene terrorangrepet pågikk og gjenstander fra ofrene – mobiltelfoner, mp3-spillere og kameraer med politiets bevislapper på. Det blir naturlig å følge tidslinja rundt i rommet, for så eventuelt å rette oppmerksomhet mot vraket etter bombebilen. Selv om den er sentralt plassert i utstillingslokalet, er ikke inntrykket at den spiller hovedrollen. Klokka fra Møllergata 19 på Youngstorget henger på langveggen, over tidslinja. Det ser ut til å være den eneste gjenstanden i utstillingen som ikke har vært brukt som bevisførsel i straffesaken. Merkværdig nok gjorde trykket fra bomben i regjeringskvartalet et steinkast unna, at timene som angrepet tok, er ramlet ut av urskiven. Det fungerer som et sterkt bilde på de traumatiske timene som endret så mange liv.

Teksten som tilhører tidslinja er hentet fra Twitter og politiloggen. Den starter

15.25, 22. juli 2011. Noe av det som er mest gripende å lese, er spekulasjonene om hvem som stod bak angrepet. Jeg legger merke til hvor mye som faktisk skjedde i tidsrommet før politiet ankom, og jeg husker min egen febrilske leting på alle de norske nettavisene etter opplysninger og en forklaring på angrepet. Det må ha vært en stor utfordring for utstillingsgruppa å velge ut hvilke tekster de skulle ha med, men de har endt opp med en fin balanse mellom å sitere enkeltpersoner, mediehus, fremstående politikere og ofre.

Tekstene og gjenstandene i utstillingen skiller seg fra de man tradisjonelt finner på utstillinger. Det er ingen utstillingsstemme, alle tekstene har sitt tydelige opphav og utstillingsgruppas rolle har først og fremst vært å velge ut og sammenfatte disse tekstene. Den litt kalde, saklige formen fra rettsdokumentene, står i kontrast til det følelsesladde de formidler, men samtidig skaper den en myndig og trygg, rød tråd. Objektene fra ofrene som ligger utstilt under glass, har spor av å ha inngått i ulike kontekster. Først som bruksjenstander, deretter bevismate-

riale og nå utstillingsobjekt. Gjennom å vises i 22. juli-senteret har de fortsatt noe av bevisaspektet ved seg, som brillehaugene i Auschwitz, vitner de om en forferdelig tragedie. Men ingen tviler på at terrorhandlingene 22. juli fant sted, så det kameraene, mobilene og mp3-spillerne først og fremst gjør, er å forsterke den menneskelige tragedien og knytte oss nærmere ofrene.

I neste rom vises en Brennpunkt-dokumentar hvor tidsvitner forteller om sine opplevelser 22. juli. Lyden derfra er med på å skape en rolig, avslappet atmosfære som gjør at det føles naturlig å snakke sammen gjennom utstillingen, og gråte litt. Selv syns jeg det blir vanskelig å ta inn all informasjonen i filmen, nærværet av turistene i det lille rommet er for stort og de få sitteplassene som er der inne, er okkupert av de som har ventet lengst.

Det siste rommet, som har navnet «ettertiden», forteller om rettssaken, samhold og veien videre. Her finner man en bokhylle med litteratur om 22. juli – biografier, faglitteratur og skjønnlitterære verker sammen med masteroppgaver fra flere universiteter. Bildene som dekker mye av veggene, viser mennesker som står sammen i sorgen gjennom rosetog og allsang på Youngstorget i Oslo. Som i resten av utstillingen utgjør utdrag fra dommen det meste av utstillingsteksten. I tillegg er det gjengitt sitater av blant annet Anders Behring Breiviks forsvarer, Geir Lippestad. Etterlatte og overlevende er også sitert om hva de tenker om gjerningsmannen, angrepet og samfunnet etterpå. Til og med, og også noe overraskende, har samfunnsdebattanten Kristopher Schau blitt sitert. Jeg oppfatter sitatene mer problematisk enn for eksempel de forvriddene restene av bombebilen som har vært så mye debattert. For meg fremstår sitatene som et forsøk på en fasit på hva vi skal lære av 22.

Foto: Marte Røbergshagen.

juli-terroren. Sitatene setter et punktum for utstillingen, men skal gi en pekepinn videre. De oppleves som en oppfordring om å ta med seg en refleksiv, åpen, inkluderende holdning ut i samfunnet. Dermed blir det et paradoks at utstillingen serverer de moralske rammene publikum skal forholde seg til.

I tillegg til disse rommene omfatter senteret også høyblokkas paviljong, som er et stort, åpent rom. Det er høyt under taket og har mange vinduer og mye lys, i motsetning til resten av senteret. Paviljongen fungerer som et bearbeidelsesrom og en mellomstasjon for akklimatisering fra det dystre

og overveldende alvorlige før man går ut i Oslos bykjerne igjen. Det er fullt av stoler og har vanddispenser og tegnekrok. Både barn og voksne har fortsatt å bearbeide i samme symbolske tegnestil som man kunne se på tegninger rundt Domkirka i 2011. Det ser altså ut som 22. juli-senteret fyller sin helbredende samfunnsfunksjon. Til tross for at utstillingsgruppa har gjort en god jobb med å lage denne utstillingen, er det likevel publikumet som har den største jobben foran seg – å sette et punktum for hatske og diskriminerende tanker som gir grobunn for terrorhandlinger.